

УДК 336.14:330 (477)

Лівощко Т.В., к.е.н., доцент
доцент кафедри економіки підприємства
Кузнєцова Ю.В.
Запорізька державна інженерна академія
y.ustimenko@mail.ru

ДЕФИЦИТ БЮДЖЕТУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Лівощко Т.В., Кузнєцова Ю.В. Дефіцит бюджету та його вплив на економіку України. У статті висвітлено основні поняття державного бюджету, податкова система, дефіцит бюджету та державний борг. Розглянуто основні поняття державного бюджету і його доходи, податкову систему та визначено основні шляхи зниження дефіциту бюджету в Україні.

Лівощко Т.В., Кузнєцова Ю.В. Дефицит бюджета и его влияние на экономику Украины. В статье освещены основные понятия, государственного бюджета, налоговая система, дефицит бюджета и государственный долг. Рассмотрено влияние государственного бюджета на экономику Украины, налоговой системы и предоставлены основные пути снижения дефицита бюджета.

Livoshko T., Kuznetsova Y. Deficit budget its effect on of economy of Ukraine. In article such definitions as state budget, tax system, budget deficit and government debt are observed. It is considered the effect of the state budget on economy of Ukraine, tax system and basic paths budget deficit reduction are given.

Постановка проблеми. Дефіцитне бюджетне фінансування має неоднозначний вплив на розвиток країни. Досягнення позитивних результатів нерідко супроводжується виникненням негативних наслідків. У періоди економічних криз і фінансових потрясінь проблеми зведення бюджету з дефіцитом і забезпечення його фінансування значно ускладнюються. Національна бюджетна політика має бути спрямована на нарощування бюджетного потенціалу і збільшення державних витрат. Але у більшості випадків питання формування бюджету з дефіцитом розглядають односторонньо – зупиняються переважно на його негативних наслідках для розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методологічною основою дослідження на обрану тему стали праці провідних вчених, фахівців, науковців, зокрема дослідженням вирішення проблеми дефіциту державного боргу в Україні займалися С.М. Панчишин, Е.А. Кузнєцов, І.М. Бойчук, І.В. Ковальчук та інші. Однак нестабільність та невизначеність сучасних економічних умов впливає на удосконалення системи бюджетування та потребує подальшого дослідження і визначення шляхів стабілізації дефіциту бюджету.

Метою статті є дослідження проблеми дефіциту державного бюджету для стабілізації бюджетування, складових бюджету України.

Виклад основного матеріалу. Державний бюджет – це баланс доходів і видатків держави, який ухвалюється на фінансовий рік. Поняття "бюджетування" можна охарактеризувати, як інформаційну систему внутрішньофірмового, корпоративного управління фінансово-господарською діяльністю підприємств на основі функціонування центрів відповідальності за доходами та витратами. Уряд мобілізує грошові кошти насамперед через податки для фінансування загальнодержавних видатків. Податки забезпечують близько 90% доходів будь-якої держави. Після проголошення незалежності Україна розробила власне податкове законодавство, яке визначило її податкову систему.

До податкової системи кожної країни належать суб'єкти оподаткування, тобто ті, хто сплачує податки, – фізичні особи та юридичні особи (підприємства), та об'єкти оподаткування - прибуток підприємства, заробітна плата, вартість майна, виторг фірми, кількість землі. Одиниця оподаткування – це одиниця виміру об'єкта оподаткування (наприклад, для земельного податку – гектар). Податкова ставка – це величина податку на одиницю оподаткування. Для визначення величини податку кількість податкових одиниць множать на податкову ставку.

Податки поділяються на прямі та непрямі. Прямі податки стягуються безпосередньо з індивідів та фірм. В Україні таким є податок з доходів фізичних осіб, податок з прибутку підприємства та ін. Непрямі – це податки, що встановлюються на товари та послуги і входять в їхню ціну. До таких податків в Україні належать акцизи, податок на додану вартість, мито. Непрямі податки сплачують ті громадяни і фірми, що купують оподатковані товари й послуги.

Платниками податку з прибутку є виробничі підприємства, фірми, фінансові й некомерційні установи, які мають доходи, не звільнені від оподаткування. Ставки цього податку диференціюються залежно від сфери діяльності (програмне забезпечення, страхування, продаж цінних паперів тощо).

Акцизи – це непрямі податки, що входять у ціну певних товарів і стягуються в момент їх придбання. Акцизи поділяються на індивідуальні, коли оподатковується кожна одиниця товару, і на універсальні, коли об'єктом оподаткування є обсяг продажів.

Найпоширенішим у світі видом універсального акцизу нині є податок на додану вартість, що міститься у ціні всіх товарів і послуг. Додана вартість – це різниця між виторгом підприємства і вартістю матеріалів і сировини, що закуплені у постачальників. Ставка цього податку в Україні становить 20%. Формально його платниками є виробничі й торговельні підприємства, оскільки податок надходить у бюджет від них. Фактично його сплачують покупці під час купівлі товарів і послуг.

Мито – це податок на товари, які імпортуються та експортуються. Мито є одним із важелів захисту національного ринку та поповненням бюджетних коштів.

Отже, уряд мобілізує кошти до державного бюджету через податки, а відтак здійснює видатки. Державний бюджет України містить чимало статей видатків, які можна згрупувати у шість основних напрямів:

- 1) національна оборона;
- 2) утримання державного апарату;
- 3) фінансування бюджетного сектора економіки;
- 4) соціальні видатки;
- 5) фінансування розвитку економіки;
- 6) процент за державний борг.

Обсяг кожного з напрямів видатків установлюється в законодавчому порядку і відображає політику уряду.

Державний бюджет має бути збалансованим. Це означає, що видатки мають дорівнювати доходам. Якщо доходи перевищують видатки, то має місце надлишок, або профіцит бюджету; якщо навпаки, видатки більше за доходи, то виникає дефіцит бюджету.

Відношення суми дефіциту до ВВП, виражене у відсотках, називають рівнем дефіцитності бюджету. Якщо такий рівень становить 5-6%, ситуація є терпимою, якщо більший, то підривається рівень стабільності економіки.

Є три основні способи збалансування дефіциту державного бюджету:

- підвищення податків;
- додаткова емісія грошей, або сеньйораж;
- державні позики – випуск державних цінних паперів.

Фінансування дефіциту державного бюджету за допомогою запозичень веде до виникнення державного боргу. Державний борг – це загальна сума накопиченої заборгованості уряду власникам державних цінних паперів, яка дорівнює сумі всіх дефіцитів за вирахуванням надлишків бюджету. Тому для оцінки величини боргу використовують відносні показники заборгованості:

- 1) державний борг як відсоток ВВП;
- 2) відношення суми обслуговування боргу до ВВП.

Обслуговування боргу пов'язане з поступовою сплатою основної суми боргу і щорічною виплатою процентів.

Державний борг складається з двох частин: внутрішнього боргу і зовнішнього боргу. Внутрішній борг – це заборгованість держави домогосподарствам і фірмам даної країни. Зовнішній борг – це заборгованість держави іноземним громадянам, фірмам, урядам і міжнародним фінансовим організаціям. Утримання великого бюджетного сектора економіки сприяє дефіциту і зростанню державного боргу. Важливою причиною зростання дефіцитів і державного боргу в Україні є трансферний спад.

У національній економіці існує пряма залежність між розмірами державного боргу і дефіцитом бюджету. З одного боку, дефіцит бюджету збільшує державний борг, а з іншого зростання державного боргу потребує додаткових видатків бюджету на його обслуговування, що збільшує дефіцит бюджету.

Фінансування бюджетного дефіциту можливе різними способами. Найважливішими з них можна назвати: залучення позик; проведення державою

активних операцій (повернення засобів з депозитів, розміщених у вітчизняних і зарубіжних банках; надання цінних паперів з метою отримання доходів; використання засобів, накопичених на казначейському рахунку уряду). На особливу увагу заслуговують питання фінансування бюджетного дефіциту за рахунок надходжень від приватизації. Треба враховувати, що залучення ресурсів таким чином не передбачає повернення засобів позичальникам, як у випадках розміщення державних боргових зобов'язань, не збільшуючи державний борг, проте повинно мати цільовий характер.

Висновки та пропозиції. Таким чином, дефіцит бюджету і державний борг безперечно впливають, на функціонування національної економіки. Наслідки цього впливу поділяють на короткострокові та довгострокові. Короткострокові – це економічні наслідки бюджетного дефіциту. Довгострокові – це економічні наслідки державного боргу. Якщо уряд фінансує дефіцит бюджету за допомогою випуску цінних паперів, то в національній економіці зростають процентні ставки. Загалом, якщо збільшення бюджетних дефіцитів, то воно найімовірніше відбуватиметься за рахунок витіснення інвестицій у приватному секторі. Тому зростання державного боргу зменшує виробничі потужності, а отже вони матимуть нижчий рівень доходу.

Основні шляхи зниження дефіциту бюджету в Україні: по-перше, щоб темпи зростання реального ВВП перевищували величину реальної процентної ставки; по-друге, збільшення частки первинного бюджетного надлишку має бути постійним. Отже, прискорений розвиток національної економіки можливий лише тоді, коли державний борг не зростає, тому в сучасних умовах треба проводити стратегію розвитку економіки України із забезпеченням постійного зростання внутрішнього виробництва.

Список літератури:

1. Ковальчук І.В. Економіка підприємства : уавч. посібник / І.В. Ковальчук. – К. : Знання, 2008. – 697 с.
2. Панчишин С.М. Макроекономіка : уавч. посібник / Панчишин С.М. – К. : Либідь, 2001. – 616 с.
3. Бойчик І.М. Економіка підприємства : уавч. посібник / І.М. Бойчик. – К. : Атіка, 2007. – 528 с.

Ключеві слова: дефіцит бюджету, державний борг, національна бюджетна політика, проблеми дефіциту державного бюджету для стабілізації бюджетування, податкова система.

Ключевые слова: дефицит бюджета, государственный долг, национальная бюджетная политика, проблемы дефицита государственного бюджета для стабилизации бюджетирования, налоговая система.

Key word : deficit of budget, national debt, national fiscal policy, problems of deficit of the state budget for stabilizing of budgeting, tax system.

Надійшла до редакції 06.06.2014 р.

Рецензент: к.е.н., доцент Конащук В.Л.